

Idéburen sektors föräldrastödjande verksamhet i Uppsala län – En kartläggning

Illustration framsida: Eva Lindén

Länsstyrelsen i Uppsala län

BÄVERNS GRÄND 17

751 86 Uppsala

Tfn: 010-22 33 000 (vxl)

E-post: [uppsala@lansstyrelsen.se](mailto: uppsala@lansstyrelsen.se)

Internet: www.lansstyrelsen.se/uppsala

Länsstyrelsens Meddelandeserie 2016

ISSN 1400-4712

Du hittar rapporten som pdf-fil på vår webbplats www.lansstyrelsen.se/uppsala

Idéburen sektors föräldrastödjande verksamhet i Uppsala län – En kartläggning

Sammanfattning

Länsstyrelserna har i uppdrag att under åren 2014-2017 stödja kommuner, landsting och andra aktörer länet i arbetet med att utveckla stödet till föräldrar med barn i tonåren. Arbetet utgår från regeringens strategi för ett utvecklat föräldrastöd. Målet är att förbättra barn och ungas hälsa och utveckling, genom att ge stöd till föräldrarna som är centrala i barnens liv.

Med denna kartläggning vill Länsstyrelsen skapa bättre kännedom om idéburen sektors arbete med stöd till föräldrar i länet och samtidigt verka för en ökad samverkan så alla föräldrar får det stöd de behöver.

Idéburen sektor definieras i kartläggningen som organisationer utanför offentlig sektor och näringsliv, som har någon form av oegennyttig idédrivet uppdrag och inte är vinstdrivande.

Några slutsatser som Länsstyrelsen drar av kartläggningen är att idéburen sektor erbjuder en stor bredd av insatser. Det förutsättningslösa, kravlösa och informella mötet verkar vara idéburen sektors största bidrag. Liksom inom offentlig sektor riktar sig en stor del av arbetet till föräldrar med yngre barn, men undantag finns i Attention och Föräldraföreningen mot narkotika. Ett resultat som överraskade är att det är stor andel pappor som deltar i verksamheterna.

Kartläggningen utmynnar i följande prioriteringar för Länsstyrelsens framtida arbete:

- Länsstyrelsen ska synliggöra en mångfald av aktörer som utför föräldrastödjande verksamhet.
- Länsstyrelsen ska bidra till ökad samverkan mellan kommuner/landsting och idéburen sektor.
- Länsstyrelsen ska öka kunskapen om och bidra till utvecklandet av genusmedvetna arenor för föräldrastöd.
- Länsstyrelsen ska bidra till att föräldrastödjande aktörer utvecklar sitt arbete med målgruppen utrikesfödda föräldrar.

Rapporten har sammanställts av Gustav Aspengren, handläggare föräldrastöd, med stöd av Lina Ploug, särskilt sakkunnig i jämställdhet.

Innehåll

Inledning.....	3
Utökat föräldrastöd – en nationell satsning.....	3
Ansvarig nationell myndighet.....	4
Begränsad bildning föräldrastöd.....	4
Idéburen sektors roll	5
Kartläggningens urval.....	6
Resultatredovisning.....	7
Attention	8
Barnombudsmannen i Uppsala (BOiU).....	8
Föräldraföreningen mot narkotika (FMN).....	9
Svenska kyrkan	10
Kvinnobyrå vid Uppsala stadsmission	11
Röda Korset	12
Studiefrämjandet.....	13
Analys	14
Det jämställda föräldraskapet.....	14
Barnperspektiv	15
Utrikesfödda föräldrar.....	15
Diskussion och framtida prioriteringar.....	18
Samverkan mellan idéburen sektor och kommuner/landsting.....	18
Paketering och kommunikation	19
Referenser	21
Bilagor.....	22
Bilaga 1. Intervjuguide.....	22

Inledning

Ambitionen med denna kartläggning är att med hjälp av åtta fördjupande intervjuer ge Länsstyrelsen, det regionala nätverket för föräldrastödssamverkan och övriga berörda aktörer bättre kännedom om den roll idéburen sektor kan spela som föräldrastödjande aktör i Uppsala län. De intervjuade är personer från idéburna organisationer med olika typer av föräldrastödsverksamhet. Analysen genomsyras av tre ansatser varav de två första utgör den värdegrund Länsstyrelsens föräldrastödsuppdrag vilar på: det jämställda föräldraskapet och barnperspektivet. Den tredje ansatsen är ett fokus på föräldrastöd riktat till utrikesfödda föräldrar.

Att stödja och värna om bättre samverkan med idéburna organisationer är ett sätt att öka samhällets förutsättningar att ge alla föräldrar det stöd de behöver. För att detta ska komma till stånd behövs en bättre överblick över de verksamheter idéburen sektor tillhandahåller idag. Att identifiera föräldrastödjande verksamheter som kanske inte kategoriseras som föräldrastöd av organisationerna själva är också en målsättning. Länsstyrelserna skriver följande i rapporten "Länsstyrelserna stödjer och samordnar föräldrastödsarbetet" rörande regionala och lokala förutsättningar och utmaningar för ett utvecklat föräldrastöd:

I många kommuner [finns] det inget samlat grepp kring föräldrastödsarbetet. Ansvaret är splittrat och det saknas en bild över helheten. Det behövs bättre kunskap i kommunerna kring vilket stöd som olika aktörer, offentliga, privata och ideella, erbjuder. [...] samverkan med den idéburna sektorn behöver stärkas och formaliseras.¹

Med idéburen sektor syftar vi i detta sammanhang på organisationer organiserade utanför offentlig sektor och näringsliv, som har någon form av oegennyttigt idédrivet uppdrag och inte är vinstdrivande. Att de vilar på en demokratisk grund samt att de värnar om mänskliga rättigheter, barns rättigheter och jämställdhet är förstås också avgörande. Viktigt att poängtera är att vi inte har ambitionen att göra någon heltäckande kartläggning utan snarare ge en inblick i det stöd länets idéburna organisationer erbjuder föräldrar idag.

Utökat föräldrastöd – en nationell satsning

Länsstyrelserna har i ett särskilt uppdrag från regeringen uppgiften att under åren 2014-2017 stödja kommuner, landsting och andra föräldrastödjande aktörer i arbetet med att utveckla ett samordnat och långsiktigt stöd till föräldrar med barn i tonåren i respektive län. Att ge föräldrar stöd är en viktig del i regeringens långsiktiga satsning att främja hälsa bland barn och ungdomar. Det har dessutom visat sig vara ett kostnadseffektivt sätt att minska risken att barn stöter på beteendeproblem senare i livet och behöver uppsöka vård och omsorg.² I mars 2008 tillsatte den dåvarande regeringen en särskild utredare för att ta fram ett förslag på en långsiktig nationell strategi för en kvalitetshöjande kompetensuppbyggnad och utveckling av samhällets stöd och hjälp till föräldrar i deras föräldraskap.³ Den särskilda utredaren överlämnade sitt förslag⁴ till regeringen den 22 januari 2009 och en nationell strategi för föräldrastöd antogs utifrån tre generella utgångspunkter som den så kallade Föräldrastödsutredningen fastslog⁵:

¹ Länsstyrelsen i Örebro län (2015), s.16.

² Se Folkhälsomyndigheten (2013) och Socialstyrelsen (2014).

³ Se Socialdepartementet (2007).

⁴ Statens offentliga utredningar (2008).

⁵ Regeringskansliet (2013), s.20.

- ett generellt föräldrastöd [ska vara] utformat så att det kan erbjudas alla föräldrar med barn 0–18 år
- föräldrastödet ska vara tillgängligt i hela landet
- föräldrastödet ska utgå från ett barnperspektiv⁶

Eftersom det enligt strategin är svårt att förutsäga vilka barn som i ett senare skede kommer utveckla hälso- och beteendeproblem ska ingen enskild förälder, eller grupp av föräldrar, väljas ut av något skäl. Anledningen till detta är också att försöka undvika att någon grupp eller individ ska känna sig utpekad, eller å andra sidan, exkluderad. Den huvudsakliga målsättningen med strategin är därför att skapa ett universellt föräldrastöd där alla föräldrar i Sverige ska erbjudas ett barncentrerat föräldrastöd som fortgår under hela barnets uppväxt (0-17 år).⁷

Det framtida föräldrastödet ska vara intressant för de föräldrar som från början inte är lika motiverade eller intresserade och ska utformas så att det når alla föräldrar oavsett om man är mamma eller pappa, ensamstående förälder, om man har utländsk bakgrund eller om man är förälder till ett barn med funktionsnedsättning.⁸

Den största delen av dagens föräldrastöd tycks dock vara riktat mot småbarnsföräldrar⁹, ofta med tät koppling till barna- och mödravård. Detta trots att föräldrastöd visat sig vara särskilt eftertraktat av föräldrar med barn i tonåren.¹⁰ Ett behov som även föräldrastödjande aktörer i länet och vi i det regionala nätverket för föräldrastödssamverkan identifierat.¹¹

Ansvarig nationell myndighet

Folkhälsomyndigheten (FoHM) var länge ansvarig nationell myndighet för föräldrastödsfrågor. Men sedan den 1 september 2015 har Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA)¹² i uppdrag att bedriva ett kunskapsbaserat arbete avseende förebyggande insatser bland annat inom området stöd till föräldrar i dess föräldraskap för att främja barnets utveckling (föräldrastöd). Jag pratade med Karin Juhlén, jurist på MIA, som förklarade att myndighetens uppdrag ser något annorlunda ut jämfört med det uppdrag FoHM hade. Medan FoHM:s föräldrastödsuppdrag var mer av projektliknande karaktär ska MIA ha det som en permanent och långsiktig verksamhet. Karin berättade vidare att MIA som bäst håller på att närmare identifiera uppdraget och föra över befintlig kunskap från FoHM.

Begreppsbildning föräldrastöd

Begreppsbildningen inom föräldrastödsområdet är i stort något oklar och det råder därmed brist på konsensus kring vilka typer av verksamheter som ska räknas till föräldrastöd.¹³ I tidigare nämnd nationell strategi definieras föräldrastöd övergripande som: "[e]n aktivitet som ger föräldrar kunskap

⁶ Statens offentliga utredningar (2008), s.19.

⁷ Regeringskansliet (2013), s.4-5 och 8.

⁸ Regeringskansliet (2013), s.9.

⁹ Regeringskansliet (2013), s.9 och Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2015) s.44.

¹⁰ Statens offentliga utredningar (2008), s.62.

¹¹ Länsstyrelsen i Örebro län (2015), s.15.

¹² Myndigheten för internationella adoptionsfrågor byter namn från och med januari 2016 och kommer då heta Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

¹³ Länsstyrelsen i Örebro län (2015), s.18.

om barns hälsa, emotionella, kognitiva samt sociala utveckling och/eller stärker föräldrars sociala nätverk.”¹⁴

Vi har i det regionala nätverket för föräldrastödssamverkan å ena sidan diskuterat att denna begreppsförvirring kan försvåra arbetet med att identifiera och därmed arbeta för att samordna och utveckla föräldrastödande verksamhet i länet. Å andra sidan innebär en vidare definition att fler verksamheter kan räknas till föräldrastöd jämfört med om en snävare definition varit norm, vilket vi menar både kan underlätta kartläggningsarbetet och visa på de varierande former föräldrastöd kan ta.

Definitionsproblematiken är en utmaning som måste beaktas och att det är viktigt att sträva efter att vara konsekvent. I denna kartläggning utgår vi i linje med Länsstyrelsens föräldrastödsuppdrag från, och strävar efter att ligga så nära som möjligt, den ovan utskrivna nationella definitionen.

Idéburen sektors roll

Varför är då idéburna organisationer en föräldrastödande aktör värd särskild uppmärksamhet? Regeringen framhåller att idéburen sektor spelar en viktig roll för att öka utbudet av föräldrastöd samt värna om mångfald, variation och tillgänglighet av detsamma.¹⁵ I den nationella strategin för ett utvecklat föräldrastöd står följande att läsa i relation till idéburna organisationers roll som flexibel och mångfacetterad föräldrastödande aktör:

Idéburna organisationer står redan i dag för ett omfattande stöd till föräldrar genom t.ex. kurser, föräldragrupper, föräldrautbildning i olika föräldrastödsprogram samt webbplatser på Internet som inriktar sig på att stödja och hjälpa föräldrar i deras föräldraroll. Flera organisationer erbjuder stöd både via anställda, som är professionella, och via frivilligarbetare, vilket gör verksamheterna flexibla.¹⁶

Vidare lyfts samverkan med idéburna organisationer fram i den tidigare nämnda Länsstyrelserapporten ”Länsstyrelserna stödjer och samordnar föräldrastödsarbetet” som ett viktigt utvecklingsområde för att utveckla ett behovs- och målgruppsanpassat föräldrastöd till föräldrar med barn i tonåren:

Den idéburna sektorn är en viktig aktör som kan fungera både kompletterande till och kompenserande för verksamhet inom offentlig sektor. Idéburna organisationer har möjlighet att nå föräldrar som den offentliga verksamheten av någon anledning har svårt att nå. Det kan också vara så att de erbjuder en särskild typ av stöd som inte erbjuds av den offentliga sektorn i den kommun man bor, exempelvis studiecirkel eller föräldragrupper på något annat språk än svenska.¹⁷

I samma rapport talas det även om en outnyttjad samverkanspotential vad gäller strukturer för spridning av information rörande de föräldrastödande insatser som erbjuds av aktörer regionalt och lokalt vilket i slutändan leder till att fler föräldrar nås av föräldrastödåtgärder:

¹⁴ Regeringskansliet (2013), s.11.

¹⁵ Regeringskansliet (2013), s.8 och 13.

¹⁶ Regeringskansliet (2013), s.13-14.

¹⁷ Länsstyrelsen i Örebro län (2015), s.21.

Genom förstärkt samverkan mellan föräldrastödjande aktörer kan olika aktörers kunskap om befintligt stöd inom såväl offentlig som idéburen verksamhet förbättras, vilket sannolikt också leder till att fler föräldrar får kunskap om befintligt stöd.¹⁸

Kartläggningens urval

Ett urval i flera led genomfördes för att välja idéburna organisationer att undersöka för denna kartläggning. Ett första steg var att identifiera nyckelpersoner i kommuner, landsting/regioner och idéburen sektor. I denna del av processen spelade nätverket för regional föräldrastödssamverkan och mina kollegor på Länsstyrelsen en avgörande roll genom att bidra med kunskap och kontakter. Bland de nyckelpersoner jag sattes i kontakt med återfanns anställda vid Regionförbundet Uppsala län och Polismyndigheten, forskare samt samordnare av idéburen sektor från Uppsala Föreningsråd och Centrum för Ideellt arbete. Jag gjorde ett mindre enkätutskick till dessa för att få återkoppling om de kände till några idéburna organisationer med föräldrastödsverksamhet jag borde kontakta. Dessa enkäter skickades även ut till samtliga inom det regionala nätverket för föräldrastödssamverkan. De tre frågorna i enkäten lydde:

1. Känner du till någon/några aktörer från idéburen sektor som arbetar med föräldrastödsverksamhet?
2. Har din verksamhet för närvarande eller har haft något samarbete med en/flera aktör/er från idéburen sektor kring föräldrastödsarbete?

Om ja på fråga 1 och/eller 2:

3. Har du kontaktuppgifter till person på sagd organisation/er att förmedla?

Av totalt 48 utskick fick jag svar från 20 personer och en mängd uppslag gällande föräldrastödsverksamhet från idéburen sektor.

Dessutom gjordes en sökning på nätet där ytterligare organisationer med föräldrastödjande verksamhet identifierades i länet. Verksamheter återfinns exempelvis bland de stora idéburna organisationerna, hos studieförbunden, inom idrottsrörelsen, bland kvinnoorganisationer eller särskilt riktade mot målgrupper såsom ensamstående föräldrar, föräldrar med barn som har dyslexi eller kognitiva svårigheter.

De organisationerna jag i slutändan kontaktade valdes i syfte att försöka få en så bra spridning som möjligt vad gäller: a) den typ av verksamheter organisationerna bedriver, b) organisationernas målgrupper (med ambitionen att få en blandning av indikerad, selektiv och universell föräldrastödjande verksamhet), c) organisationens geografiska läge i länet, d), organisationer som arbetar i enlighet med föräldrastödsuppdragets tudelade värdegrund, samt att e), inkludera organisationer med stöd riktat till utrikesfödda föräldrar.

Utifrån dessa premisser valdes åtta personer vid följande idéburna organisationer ut för intervjuer:

- Attention
- Barnombudsmannen i Uppsala (BOiU)
- Föräldraföreningen mot narkotika (FMN)

¹⁸ Länsstyrelsen i Örebro län (2015), s.22.

- Svenska kyrkan
 - Knivsta pastorat
 - Älvkarleby/Skutskärs församling
- Kvinnobyran vid Uppsala Stadsmission
- Röda Korset
- Studieförbundet

Resultatredovisning

Intervjustudiens syfte var att belysa ett antal för undersökningen intressanta aspekter rörande exempelvis verksamhetens metoder, fördelning män/kvinnor bland involverade och hur organisationens rekryteringskanaler ser ut.¹⁹ I tabellen nedanför presenteras grundläggande information om respektive idéburen organisation avseende det uppskattade antalet deltagande föräldrar, om de har någon särskild målgrupp, hur könsfördelningen ser ut bland deltagande föräldrarna, vilka åldersgrupper på barn/ungdomar de möter, huruvida organisationens föräldrastödjande verksamhet har utvärderats samt om de för tillfället har något samarbete med en kommun/er eller landsting.

Idéburen organisation	Antal deltagande föräldrar per år	Målgrupp	Procentandel män bland deltagare	Ålder på barnen	Om verksamheten är utvärderad	Samverkan kommun och landsting
Attention	120-180	Föräldrar och anhöriga till barn/ungdomar med NPF	10	2-17	Ja	Nej
BOiU	100	Alla	20-30	Oftast yngre	Ja	Landstinget
FMN	-	Föräldrar till missbrukare	30	15-40	Utvärderas just nu	Uppsala och Knivsta kommuner
Knivsta pastorat	150-200	Alla	50	0-5	Ja	Knivsta kommun och landstinget
Älvkarleby/Skutskär församling	150-200	Alla	50	0-13	-	Älvkarleby kommun
Kvinnobyran	120-160	Våldsutsatta och ensamstående kvinnor	-	0-3/7-8 Några tonåringar	Utvärderas just nu	Uppsala kommun
Röda korset	30-35	Migranter	50	5-12	Ja	Nej
Studieförbundet	330-380 (stor variation olika veckor)	Migranter	80	-	Ja	Uppsala kommun

Tabell 1. Undersökta organisationer

I nästkommande sju underavsnitt följer korta sammanfattningar av studiens åtta intervjuer. Jag genomförde samtliga intervjuer över telefon med undantag för Elin Sharifzadeh (Röda korsets

¹⁹ Se bilaga 1 för fullständig intervjuguide.

Uppsalakrets) som besvarade frågorna skriftligt och Lisa Skiöld (BOiU) som intervjuades ansikte mot ansikte.

Attention

Attention är en rikstäckande intresseorganisation för alla med intresse av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), både med och utan diagnos. Inom NPF ryms diagnoser och tillstånd som ADHD/DAMP, Aspergers syndrom, Tourettes syndrom, tvångssyndrom (OCD), dyslexi/dyskalkyli och språkstörning.²⁰ Jag intervjuade Carina Pettersson som sedan 2013 är ordförande för Attention's lokalförening i Tierp-Älvkarleby (en av tre lokalföreningar i Uppsala län).

Carina säger i intervjun att föreningen idag involverar föräldrar i sin verksamhet genom sina föräldra-/anhörigträffar i Skutskär (de planerar att starta upp en liknande verksamhet i Tierp). Dessa träffar anordnas en gång i månaden och lockar 10-15 deltagare. "Det är en helt öppen grupp, man får komma dit hur man vill. Det som sägs där stannar där" säger Carina och förklarar att hon personligen inte alltid känt att hon haft eller givits rätt verktyg att möta sin NPF-diagnostiserade dotters behov. Under träffarna diskuteras erfarenheter och de deltagande ger ofta varandra tips och råd i hur en kan jobba med sitt barn och tackla utmaningar i vardagen. Carina berättar att det händer att problem diskuterade under dessa träffar plockas upp av Attention och att de på eget bevåg återkopplar till exempelvis skolor rörande bristande stöd eller liknande. På så sätt kan Attention föresträda föräldrar och föra en typ av dialog som föräldrar kanske inte känner sig ha möjlighet eller tid att föra.

Carina uppskattar att föräldrar/anhöriga oftast får information om Attention's verksamhet genom sociala medier eller blir tipsade av vänner. Tierp och Älvkarleby kommuner hänvisar även ibland föräldrar till Attention. Bland de deltagande är 90 % mammor och Attention's lokalförening i Älvkarleby-Tierp har för närvarande inga särskilda fler åtgärder för att nå pappor men "Det skulle behövas en specifik pappagrupp" säger Carina som upplever att många pappor är frånvarande och att mammorna drar det tyngsta lasset.

Carina tycker att systemen för samverkan med kommuner och landsting idag känns tröga, men att det ändå känns som det går framåt. Det finns enligt Carina en stor expertis vad gäller NPF-frågor inom föreningen: "kommunerna är hungriga på information och vill utveckla, men i slutändan är det en kortsiktig ekonomifråga." Hon har i rollen som ordförande haft kontakt med både Tierp och Älvkarleby kommun för att etablera en dialog.

Barnombudsmannen i Uppsala (BOiU)

BOiU är en ideell förening aktiv i hela länet som arbetar för att alla barn och unga ska få den hjälp de behöver och kunna påverka sin vardag och samhället, samt att barnkonventionen ska vara känd och följas. BOiU har funnits sedan 1988 och finansieras av Uppsala kommun och Landstinget i Uppsala län. Jag träffade verksamhetschef och barnombudsman Lisa Skiöld i BOiU:s lokaler i centrala Uppsala för att diskutera föreningens föräldrastödjande verksamheter.

Den riktade föräldrastödjande verksamhet BOiU bedriver idag sker främst genom informationsinsatser. Föreningen håller bland annat föreläsningar med olika teman, såsom missbruk och ungdomar och internet, för föräldrar. "Vår föreläsning kring föräldrar till barn som missbrukar blev hypad i sociala medier" berättar Lisa och fortsätter med att nämna att de även bjuds in till

²⁰ <http://attention-tierp-alkvarleby.se/>.

föräldramöten ibland för att prata mer generellt kring exempelvis kränkningar och barnkonventionen.

BOiU har också rådgivning via telefon och internet som är öppen för alla och till vilken många föräldrar vänder sig med frågor rörande sitt föräldraskap. Problemen föräldrarna behöver hjälp med när de kontakter BOiU rör allt från rätten till skolskjuts till vårdnadstvist och bostadsfrågor. Här kan föreningen hjälpa till genom att exempelvis sköta kontakten med myndigheter eller ligga på instanser åt den behövande, något Lisa ser som konkret föräldrastöd: "vi hänvisar och tipsar, pratar och lyssnar". Detta stöd är på så sätt inte riktat mot föräldrar till barn i någon specifik ålder utan handlar mer om generell stöd i föräldrarollen, "när föräldrar hör av sig med problem relaterade specifikt till sina barn är det oftast yngre barn det handlar om" förklarar Lisa.

Många får information om BOiU:s verksamhet via sociala medier och de flesta skolor i Uppsala kommun länkar till BOiU via sina hemsidor. Föreningen har gratisannonser i UNT och försöker sprida information genom skolors veckobrev till föräldrar. Det händer även att andra instanser, såsom behandlingshem, tipsar om BOiU:s verksamhet till föräldrar. Lisa uppskattar att ungefär 70-80 % av de BOiU har kontakt med är kvinnor. När jag frågar om föreningen gör något för att förändra denna könsfördelning svarar Lisa: "nej... könsroller gör troligen att kvinnor är mer benägna att söka hjälp. Nu har vi i och för sig en rosa logo, men verksamheten i sig är inte könad."

Rörande samarbeten i länet berättar Lisa att "både politiker och tjänstemän i Uppsala kommun och Landstinget i Uppsala län känner till oss väl" och att föreningen bland annat coachade Landstinget i barnrättsfrågor när nytt materiell kring BVC/MVC togs fram. "I kommunen handlar det mycket om lobbying, att trycka på och lyfta fram vikten av samverkan och att erbjuda stöd."

Föräldraföreningen mot narkotika (FMN)

Riksförbundet FMN bildades år 1968 som en reaktion på det ökade narkotikamissbruket bland ungdomar och den sociala isolering anhöriga till dem drabbades av. Idag består förbundet av ett nätverk av trettioåttal lokala föreningar och kontaktgrupper i landet som jobbar med stöd till föräldrar till missbrukare.²¹ För att få veta mer om FMN:s arbete i länet intervjuade jag Margareta Nyström, ordförande för FMN:s Uppsalaförening (den enda i länet) och medlem i densamma sedan starten för 23 år sen.

För att ge föräldrar till missbrukare stöd har FMN enskilda möten, coaching och samtalsgrupper. Under de enskilda mötena och coachingen använder föreningen sig av motiverande intervjuer, KBT och samtalsmetoden CRAFT för att jobba med föräldraskapet och sporra föräldrar till missbrukare att bryta destruktiva mönster. Margareta berättar hur viktigt hon tycker att det är att föräldrar till missbrukare får verktyg för att lära sig släppa taget, att våga vara den förälder som den missbrukande behöver och ger sitt barn ansvar. Många föräldrar återkommer och mötena blir en rutin för uppföljning och diskussion. Ofta kan föräldrarna även få hjälp i kontakten med myndigheter och missbruksvård. Varannan tisdagkväll anordnar föreningen självhjälpsgrupper där olika teman diskuteras efter ett väl inarbetat fast program. Dessa träffar har samtidigt ett ganska förutsättningslöst upplägg och värdet av att föräldrar får träffa andra föräldrar i samma situation framhåller Margareta som stort: "dit kan man komma och prata och ge varandra stöd istället för att sitta hemma ensam och älta. Vissa har gått i fem år och kommer fortfarande varje tisdag."

²¹ <http://www.fmn.se/>

Föräldrar söker sig till föreningen genom en mängd olika kanaler. Ibland är det socialtjänsten, polisen eller andra myndigheter som tipsar om dem och andra gånger hittar föräldrar dem via Google eller ser deras skylt vid vägen utanför. Huvuddelen av de föräldrar som söker sig till föreningen är från Uppsala kommun men de tar emot folk från hela länet. 70 % av de involverade är mammor. "Det är likadant över hela landet [för FMN]" berättar Margareta, "pappor kommer oftast med ett par gånger, sen kommer mammorna själva." Jag frågar Margareta om de gjort några insatser för att involvera fler män: "nä inte direkt, men vi frågar alltid efter var pappan finns om det är en mamma som tar kontakt. Vi försöker alltid övertala mamman att ta kontakt med och involvera pappan om denne är frånvarande."

Kommuner i länet hänvisar ofta föräldrar och anhöriga till missbrukare till FMN och föreningen har kontakt med ungdomscentrum. "Vi jobbar inte jättenära inpå varandra men vi tipsar och samverkar" säger Margareta. "Många gånger har inte myndigheter förmåga att ta hand om *både* ungdomar och föräldrar" förklarar Margareta och menar att hon upplever att föreningen fyller en viktig funktion här.

Svenska kyrkan

5 av 20 respondenter uppgav Svenska kyrkan som en viktig föräldrastödjande aktör i länet och för att bilda mig en bild av det föräldrastöd detta trossamfund erbjuder i länet valde jag efter tips att kontakta Carina Hedman, diakon i Knivsta pastorat, och Nathalie Lindén Olivefalk, präst i Älvkarleby/Skutskärs församling.

Knivsta pastorat samverkar mycket med Fröhusets familjecentral i Knivsta kommun där Carina bedriver föräldrastödjande verksamhet genom det relationspedagogiska programmet "Leva tillsammans". I detta program diskuteras vikten av att ha en sund relation till varandra och sina barn. Knivsta kommun har en ung demografi och är således en tonårstät kommun. Många föräldrar kommer därför med frågor kring föräldrarollen i relation till tonårstiden berättar Carina och hon nämner att hon hållit i föreläsningsserier särskilt riktade mot föräldrar till tonårsbarn. Utöver detta är Carina involverad i den föräldrautbildning familjecentralen erbjuder alla i kommunen som väntar barn.

Älvkarleby/Skutskärs församling anordnar barngrupper som träffas en gång i veckan och pysslar, äter mellanmål och pratar. Ibland kopplat till gudstjänster. "Barnens föräldrar är inte alltid aktiva i Svenska kyrkan själva, men de har hittat dessa grupper. Det finns en god kontakt och dialog föräldrarna emellan och föräldrarna och ledarna emellan" berättar Nathalie. Hon och hennes kollegor i församlingen träffar också många föräldrar i samband med konfirmationer och de planerar att dra igång föreläsning- och diskussionskvällar riktade till föräldrar i framtiden. Nathalie nämner den öppna förskola församlingen bedriver som en annan viktig föräldrastödjande verksamhet: "där uppstår bra samtal föräldrar emellan och en gång i månaden kommer sköterskor från familjecentralen och ger stöd". Även Knivsta pastorat bedriver öppen förskola och har verksamheter i både Knivsta och Alsike.

För att lyckas med rekrytering av föräldrar framhåller Carina igenkänning, nätverkande och samverkan. Nathalie trycker på vikten av extern kommunikation och annonsering i tidningar, församlingsblad och via internet. Av de som söker sig till Knivsta pastorats och Älvkarleby/Skutskärs församlings föräldrastödjande verksamheter är en övervägande andel mammor och varken Nathalie eller Carina anser att de vidtar några särskilda åtgärder för att nå fler män. Nathalie nämner ett

pappacafé de tidigare anordnat men fortsätter med att berätta att sammansättningen av personal troligen speglar vilka målgrupper verksamheten kan nå: ”i vårt arbetslag är det många kvinnor. Vi skulle gärna nå fler pappor men då kanske det skulle behövas fler män i församlingen”. Carina menar att de kanske ibland ofrivilligt avskräcker fäder från att involvera sig med sina ”inbjudningar på rosa kort”.

Vad gäller samarbeten har Knivsta pastorat ett tioårigt samverkansavtal med Landstinget i Uppsala län, Knivsta kommun och ovan nämnda familjecentral. ”Jag vet alltid vem jag ska vända mig till, vi har bra koll på varandra” säger Carina. Älvkarleby/Skutskärs församling har samarbete med Älvkarleby kommun och viss samverkan med den lokala familjecentralen. De lånar bland annat ut sina lokaler till en caféverksamhet riktad mot unga mammor som drivs i kommunal regi.

Kvinnobyrån vid Uppsala stadsmission

Den ideella föreningen Uppsala Stadsmission bildades 2012 och är en av sju stadsmissioner i Sverige organiserade av riksorganisationen Sveriges stadsmissioner. Uppsala Stadsmission stödjer och hjälper människor i Uppsala som befinner sig i utsatta livssituationer och har flera mötesplatser och verksamheter. En av verksamheterna²² är Kvinnobyrån som erbjuder stöd-, terapi och hjälpsamtal till våldutsatta kvinnor och strävar efter att bryta isolering och ge ett sammanhang genom sin verksamhet och sina aktiviteter.²³ Cecilia Slotte, vikarierande föreståndare och ensam heltidsanställd vid Kvinnobyrån, berättar om denna verksamhetsgren inom Uppsala Stadsmission.

”Ensamstående mammor är vår huvudmålgrupp” berättar Cecilia och uppskattar att runt 50 % av de mammor hon har kontakt med är eller har blivit utsatta för våld. Kvinnobyrån anordnar bland annat ett kvällscafé en gång i veckan som leds av en legitimerad terapeut. Gruppen består av åtta fasta platser och är ganska stadig. Alla i denna grupp har blivit utsatta för våld i nära relation och tanken är att terapeuterna ska följa de deltagande i processen att bearbeta detta. ”Det är en trygg plats för att dela med sig. Ofta är det relationer som diskuteras, hur man ska förhålla sig till sin exman om man har gemensam vårdnad om barnen och det finns konflikter i det” berättar Cecilia och framhåller att på grund av den utsatta situation och de traumatiska upplevelser dessa kvinnor är i och bär på behöver ett förtroende ofta arbetas upp.

Cecilia håller även i en vänta barn grupp för ensamstående mammor tillsammans med en barnmorska. Många av mammorna i denna grupp lever i eller har levt i våldsamma/dysfunktionella relationer, de har ofta trassliga bakgrunder sen länge och vissa kommer från familjer med missbruk. Vänta barn gruppen anordnas fyra gånger per år med runt fem stycken deltagare och i den diskuteras bland annat anknytning och tankar kring förlossningen och mammarollen. ”Många kan inte identifiera sig med det parstöd som erbjuds av MVC som ofta utgår från den heterosexuella parnormen” berättar Cecilia som är kurator och gruppleddare för dessa grupper.

Utöver kvällscaféet och vänta barn-grupper anordnar Kvinnobyrån ett Babycafé som lockar 3-6 deltagare varje torsdag. ”Det är en öppen verksamhet, man får komma och gå som man vill torsdag förmiddag. Vi har musik, lite teater. Opretentiöst” förklarar Cecilia och lyfter fram det värdefulla i

²² Stadsmissionen har tidigare haft föräldrastödjande verksamhet i form av en föräldrautbildning riktad mot familjer med risk för psykisk ohälsa med fokus på att utveckla relationen med barnet och få en djupare förståelse för barnets behov baserad på föräldraprogrammet ”Circle of Security”. Denna utbildning återupptas februari 2016.

²³ <http://uppsalastadsmission.se/detta-gor-vi/kvinnobyran/>.

dessa möten och vikten av att skapa en trygg plats för dessa mammor och visa att Kvinnobyrån finns där för dem.

Mammor får främst information om Kvinnobyrån genom barnmorskor i Mödrahälsovården enligt Cecilia. Föreningen har ett samarbete med Uppsala kommun kring anonymt boende och Cecilia sitter med i en styrgrupp i kommunen för arbete med att motverka våld i nära relationer.

Röda Korset

Röda Korset har verksamheter i samtliga av Uppsala läns kommuner undantaget Älvkarleby. I Uppsala kommun är verksamheten uppdelad i tolv Röda Korset kretsar varav Uppsalakretsen är den äldsta och med sina 2000 medlemmar och 570 volontärer även den största.²⁴

Elin Sharifzadeh arbetar som projektledare i Uppsalakretsen och är ansvarig för deras barn- och familjegruppverksamhet. Elin besvarar intervjufrågorna skriftligt via mail. Hon beskriver den pedagogiska gruppverksamheten för barn och föräldrar med erfarenhet av krig och flykt som Uppsala Rödakorskrets, Röda Korsets behandlingscenter för krigsskadade och torterade (RKC), Rädda Barnen i Uppsala och Nyby Vision tillsammans arrangerar med hjälp av medel från Arvsfonden. I verksamheten erbjuds deltagarna ett tryggt forum att hantera svåra minnen och aktuella psykosociala svårigheter genom kreativt skapande, samtal och gemenskap. Verksamhetens övergripande mål är att öka deltagarnas färdigheter att hantera egen stress och oro på ett sätt som främjar deras fortsatta utveckling och psykiska hälsa.

Uppsalakretsen anordnar barngrupper som under 13 träffar arbetar med att via berättande och kreativitet sätta in sin nuvarande situation i en sammanhängande berättelse. Detta genom att identifiera och uttrycka tankar och känslor med syftet att normalisera inre upplevelser och reaktioner samt att etablera sociala färdigheter som att be om hjälp. Parallellt med barngruppen deltar barnens föräldrar eller annan vuxen anhörig i en föräldragrupp. De vuxna får samma kunskap som barnen och diskuterar sambandet mellan tankar, känslor, fysiologi och beteende. ”Det är viktigt att de verktyg som förmedlas till barnen även förs vidare till föräldrarna då det är tillsammans med dem som arbetet fortsätter när verksamheten är slut” skriver Elin. De första träffarna är inriktade på föräldrarnas egna svåra upplevelser med avsikten att ge dem färdigheter att hantera sitt inre, och sin egen stress och oro på bästa sätt. De senare träffarna är mer inriktade på föräldrarollen. Större delen av tiden ägnas åt hur man som förälder kan samtala med sina barn, bemöta deras rädsla och oro samt ilska. Föräldrarna har dessutom ett viktigt utbyte av erfarenheter sinsemellan.

Barn- och familjegruppens målgrupp är personer med erfarenhet av krig och flykt. Gruppen är långt ifrån homogen och innefattar asylsökande, personer med PUT (Permanent uppehållstillstånd) alternativt TUT (Temporärt uppehållstillstånd) samt papperslösa. Rekrytering av deltagare sker i huvudsak via socialtjänsten och genom kontakter med elevhälsan inom Uppsala kommuns skolor. Information om verksamheten sprids även genom Röda Korsets egna verksamheter, olika samverkansforum, seminarium och i sociala medier. I allt större utsträckning söker även aktörer som arbetar med målgruppen samt familjer själva kontakt med projektet. Fördelningen mellan män och kvinnor är enligt Elin relativt jämn och det finns inga särskilda åtgärder för att nå fler pappor. Pilotprojektet finansieras genom medel från Arvsfonden fram till april 2016. Röda Korset ser ett ökat

²⁴ <http://kommun.redcross.se/uppsala/roda-korset-i-uppsala-kommun/uppsala-rodakorskrets/>.

behov av att fortsätta verksamheten och söker samverkan med Uppsala kommun. Inget samarbete är dock etablerat idag.

Studiefrämjandet

Studiefrämjandet är ett partipolitiskt och religiöst obundet studieförbund som bedriver folkbildningsverksamhet och ger stöd till studiecirklar och föreningar i Sverige. Studiefrämjandet bedriver verksamheter i samtliga av länets kommuner och har kontor i Uppsala, Enköping och Tierp.²⁵

Gunhild Hansen är verksamhetsansvarig på föreningshuset "Kontakten" i Uppsalaförorten Gottsunda som drivs av Studiefrämjandet med finansiering av utbildningsnämnden och kulturnämnden i Uppsala kommun. En mängd olika föreningar har regelbundet aktiviteter i Kontakten varav Studiefrämjandet samarbetar med ett antal.²⁶ De flesta av föreningshusets verksamheter är arbetsmarknadsfrämjande och syftar på att öka samhälleligt deltagande bland boende i Gottsunda.

Varje torsdag anordnar Studiefrämjandet föräldraskapscaféer i Kontakten med målgruppen föräldrar med rötter i andra kulturer. Caféerna utgår från föräldrastödmaterielet "Älskade barn" framtaget av Studiefrämjandet och specifikt anpassat för utrikesfödda föräldrar. Materielet är skrivet på enkel svenska²⁷ och består av sex olika delar som tar upp olika temaområden rörande barns behov, hur det är att växa upp i Sverige, familjeliv i nytt land, svenska lagar, språkets betydelse, förskola och skola, fritiden, tonårsliv, normer och värderingar, hälsa och lagöverträdelse. "Heder diskuteras jättemycket" berättar Gunhild i relation till vad som ofta tas upp, "men också droger, alkohol, sex. De som deltar får bestämma samtalet. Det skiljer sig från andra aktiviteter Studiefrämjandet anordnar på det sättet att det är öppet. Folk kommer sporadiskt. De kommer när de har problem."

"Älskade barn"-materielet bygger på flera års positiva erfarenheter av föräldrastödsprojekt i bland annat Örebro, Umeå, Rinkeby och Tensta och alla studiecirkelledare utbildas i materielet och får gå en särskild ledarskapsutbildning.

De flesta som deltar i föräldraskapscaféerna har blivit tipsade av en vän eller bekant och av de som deltar är 80 % män. Denna jämförelsevis höga andel män beror enligt Gunhild troligen på att kvinnor har många andra sammanhang och aktiviteter att engagera sig i inom föreningshuset. Föräldraskapscaféerna har därför kommit att bli lite av männens och pappornas arena.

Utöver det ovan nämnda finansieringsstödet från Uppsala kommun har Studiefrämjandet inga samarbeten med varken kommuner eller landsting enligt Gunhild.

²⁵ <http://www.studieframjandet.se/Information/Om-Studieframjandet-/> och <http://www.studieframjandet.se/upsala>.

²⁶ <http://www.kontakten.nu/17-2/>.

²⁷ Materielet finns även tillgängligt på arabiska och somaliska.

Analys

Ambitionen med detta avsnitt är att utifrån föräldrastödsuppdragets värdegrund, det jämställda föräldraskapet och barnperspektivet, diskutera den verksamhet idéburen sektor bedriver i länet för att stödja föräldrar i sitt föräldraskap. I ett tredje avsnitt lyfter vi in utrikesfödda föräldrar som särskild målgrupp för föräldrastöd. Analyserna av de olika ansatserna överlappar även varandra.

Diskussionen tar avstamp i föräldrastödsutredningen, den nationella strategin för ett utvecklat föräldrastöd och Sveriges strategi för att stärka barnets rättigheter samt två rapporter av länsstyrelserna i Jönköping och Stockholm rörande barnperspektivet respektive föräldrastöd riktat till utrikesfödda föräldrar.

Det jämställda föräldraskapet

Att utforma föräldrastöd så att personer oavsett kön ska vilja och kunna medverka i lika hög grad är viktigt ur ett jämställdhets-, barn- och ett familjeperspektiv.²⁸ I Föräldrastödsutredningens betänkande står det att "[...] ökad jämställdhet är gynnsam för barnets hälsa eftersom forskningen visar att en far som är engagerad i barnet främjar barnets psykiska hälsa och sociala anpassning."²⁹ I den nationella strategin för ett utvecklat föräldrastöd står följande att läsa rörande jämställt föräldraskap: "Det är viktigt att anlägga ett jämställdhetsperspektiv när man inrättar arenor och mötesplatser så att alla föräldrar kan känna sig lika delaktiga."³⁰ och "[...] pappor som vill öka sin delaktighet och sitt engagemang i de små barnen, konfronteras ofta med en kvinnligt dominerad miljö."³¹ En del i detta är att kartlägga mäns behov, då pappor enligt ovan nämnd utredning efterfrågar särskilda insatser riktade mot dem som grupp.

Som framgick i tabell 1 är majoriteten av de som nås av de undersökta idéburna organisationernas föräldrastödande verksamheter kvinnor. Det är endast Röda korsets föräldraträffar och Studieförbundets föräldraskapscaféer vars deltagare har en annorlunda könsfördelning. På intervjufrågan om organisationen gör något för att nå fler pappor har samtliga respondenter svarat att några särskilda åtgärder inte vidtagits men att de ofta strävar efter att försöka inkludera män mer. En aspekt som har lyfts fram är hur organisationen väljer att kommunicera sin verksamhet. Frågan kring könsnormativ kommunikation såsom rosa inbjudningskort och rosa logotyper på hemsidor har varit ett återkommande samtalsämne i intervjuerna men också inom det regionala nätverket för föräldrastödssamverkan och vid nationella nätverksseminarier. Hur en idéburen organisation väljer att paketera och marknadsföra sin föräldrastödande verksamhet får också konsekvenser för vem eller vilka som i slutändan deltar i densamma.

Länsstyrelsen menar att det finns en god potential att ytterligare arbeta med det jämställda föräldraskapet som värdegrund genom att bättre nyttja, och utveckla, idéburen sektor som genusmedveten föräldrastödande arena. Idéburen sektor kan delvis erbjuda ett komplement till individer som inte anser sig falla inom landstingets mall för föräldrastöd men även sätta press på offentliga aktörer att anamma ett mer genusmedvetet grepp. Ett viktigt led i detta är god samverkan och en genusmedveten paketering och kommunikation av befintligt stöd av både idéburen och offentlig sektor. Att föräldrar inte känner att de passar in i den mall som vissa föräldrastödande

²⁸ Statens offentliga utredningar (2008), s.55-56.

²⁹ Statens offentliga utredningar (2008), s.55.

³⁰ Regeringskansliet (2013), s.14.

³¹ Regeringskansliet (2013), s.14.

aktörer arbetar utifrån är något som borde tas på allvar och det jämställda föräldraskapet är ett fokusområde som kommer behöva utvecklas mer i stort.

Barnperspektiv

”Ett barnperspektiv” definieras i Föräldrastödsutredningen delvis som att berörda föräldrastödjande aktörer ska ha en hög barnkompetens men också att barn och unga ska vara delaktiga och ha möjlighet att komma till tals i frågor som berör dem samt att deras åsikter ska tillmätas respekt.³² Föräldrastödsutredningen tog ett tydligt avstamp i FN:s barnkonvention, vars centrala artiklar är: alla barn är lika mycket värda (artikel 2), alla åtgärder ska utgå från vad som är bäst för barnet (artikel 3), barnet har rätt till liv och utveckling samt alla barn har rätt att komma till tals i frågor som berör dem (artikel 12). Artiklarna 5 och 18 handlar om att staten ska ge bistånd till föräldrar och vårdnadshavare så att de kan fullgöra sitt ansvar för barnets uppfostran och utveckling³³, vilket såklart har en tydlig koppling till föräldrastödsuppdraget. I Sveriges strategi för att stärka barnets rättigheter³⁴ står dessutom utskrivet att alla föräldrar ska få kunskap om barnets rättigheter och erbjudas stöd i sitt föräldraskap.

Idéburen sektor spelar en viktig roll i upprätthållandet av, och värnandet om, barns rättigheter. Tack vare den idéburna sektorn tillgodoses exempelvis en stor del av barns intressen inom kultur och fritid, idrott och religionsutövning.³⁵ Utifrån den fördjupande intervjustudien är det dock svårare att bedöma huruvida ett barnperspektiv anammats inom respektive undersökt organisation. Det står dock klart att flertalet verksamheter värnar om barns rättigheter i sina föräldrastödsmetoder. Exempelvis utgår Röda korsets föräldraträffar helt och hållet från de teman och samtal som kommit upp i barngrupper. Det går till så att alla föräldrar eller annan vårdnadshavare till deltagare i barngruppen erbjuds att delta i en föräldragrupp där samma teman som i barngruppen lyfts fram. På så sätt får de samma kunskap som barnen och diskuterar sambandet mellan tankar, känslor, fysiologi och beteende med ett stort fokus på hur en som förälder kan och bör samtala med sina barn ur barns perspektiv. Detta innebär i allra högsta grad att barnen är delaktiga och ges möjlighet att komma till tals i frågor som berör dem och att deras åsikter ska tillmätas respekt i linje med hur begreppet ”barnperspektiv” åtminstone delvis definierades inledningsvis.

Utrikesfödda föräldrar

Länsstyrelsen i Stockholms län genomförde år 2015 en utvärdering av två föräldrastödsprogram med utrikesfödda föräldrar som målgrupp.³⁶ Syftet med utvärderingen var att för det första undersöka huruvida det finns ett behov av särskilda föräldrastödsprogram för utrikesfödda föräldrar och för det andra att diskutera föräldrastöd som våldspreventiv åtgärd med koppling till hedersproblematik.

Av utvärderingen konkluderades det bland annat att utförare från idéburen sektor kan spela en särskild roll i att möta behov hos föräldrar med migrationserfarenheter vilka enligt utvärderingen: ”[...] ofta, av olika anledningar, [har] svårt att lita på myndigheter och vara villiga att delta i deras verksamheter, särskilt socialtjänstens.”³⁷ Utvärderingen framhåller att verksamhet som sker inom

³² Statens offentliga utredningar (2008), s.146-147.

³³ <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full>.

³⁴ Regeringskansliet (2010).

³⁵ Länsstyrelsen i Jönköpings län (2014), s.50.

³⁶ Länsstyrelsen i Stockholm (2015).

³⁷ Länsstyrelsen i Stockholm (2015), s.13.

ramen för en myndighet kan uppfattas som hotfull av deltagare som inte känner sig bekväma med regler och förfaranden i ett nytt samhälle.

Föräldrarna ger en bild av att vara rädda för vad svenska myndigheter [...] gör med deras familjer om de skulle bli anmälda eller märker att barnen far illa. Deltagande i föräldrakringor motiveras av många föräldrar med rädsla och osäkerhet på hur de ska uppfostra sina barn i ett samhälle som de vet ganska lite om.³⁸

Detta talar för att denna typ av föräldrastöd bör utföras av idéburen sektor då: "[...] programgenomförarna slipper hantera det dilemma som finns i att tona ned myndighetsrollen [...]"³⁹ vilken kan oroa föräldrar och avskräcka från att söka stöd.

Nyanlända bör i linje med ovan resonemang ha ett särskilt lågt förtroende för myndigheter vilket kombinerat med svårigheten att integreras i ett nytt samhälle gör denna grupp svår att nå. Detta pekar å ena sidan på en tydlig roll för idéburen sektor kan ta jämte myndigheter för att möta utrikesfödda föräldrar. Å andra sidan är både Röda korset och den Studieförbundet Verksamheter (de enda två organisationer med utrikesfödda föräldrar som specifik målgrupp) relativt omfattande och kräver engagemang och tid från den deltagande. Detta skulle kunna visa på ett otillfredsställt behov: föräldrastöd särskilt riktat mot och anpassat för nyanlända. Länsstyrelsen bedömer att det generellt kommer finnas ett ökat behov av föräldrastöd riktat mot utrikesfödda föräldrar de närmaste åren med tanke på nuvarande flyktingsituation.

Att ett barnperspektiv anammas lyfts fram i Länsstyrelsen i Stockholms läns utvärdering som särskilt värdefullt gällande stödåtgärder riktade mot utrikesfödda föräldrar. Detta är en aspekt som Röda korsets pedagogiska gruppverksamhet med sitt tydliga fokus på föräldrars bakgrund och upplevelser utifrån barnens perspektiv tycks tillfredsställa. Även Studieförbundet Verksamheter med sitt temabaserade föräldrastödmaterialet berör olika sätt att se på barn och barns rättigheter ur ett barnperspektiv kombinerat med föräldrarnas syn på föräldraskapet. Länsstyrelsen i Stockholm skriver följande rörande värdet av denna aspekt:

De föräldrar som [deltar] har fått möjlighet att upptäcka, tänka sig in i och ta ställning till barns perspektiv och barns utsatthet. Barnet framträder som en tydlig aktör med känslor, upplevelser och erfarenheter och inte minst rättigheter.⁴⁰

Att utgå från barnperspektivet kan på så sätt bli en metod för föräldrar med utrikes bakgrund att "knäcka koden" och förstå hur det svenska samhället fungerar. Att lära sig genom sitt barn blir således en effektiv integrationsmetod⁴¹:

Genom att utgå från barn och barns erfarenheter förflyttas fokus från föräldrarna och vad föräldrarna har gjort eller inte gjort. Istället finns möjlighet att med barnet i centrum tänka framåt och fundera över vad var och en kan göra.⁴²

Länsstyrelsen i Stockholms län trycker avlutningsvis på behovet av en ökad genusmedvetenhet som en fråga värd särskild uppmärksamhet vad gäller stöd till utrikesfödda föräldrar:

³⁸ Länsstyrelsen i Stockholm (2015), s.28.

³⁹ Länsstyrelsen i Stockholm (2015), s.24.

⁴⁰ Länsstyrelsen i Stockholm (2015), s.36.

⁴¹ Länsstyrelsen i Stockholm (2015), s.39.

⁴² Länsstyrelsen i Stockholm (2015), s.36.

[...] migranten ses främst som en produktiv person. Men som erfarenheterna i [det utvärderade] programmet visar är det lika viktigt att satsa på det som berör den privata sfären och att också se migranter som reproducerande.⁴³

Studieförbundets föräldrastödscaféträffar i föreningshuset Kontakten är ett exempel på en verksamhet med genusmedveten ambition. På denna mötesplats lyfts genus och normer bland annat genom ett ifrågasättande av arbetsdelning i hemmet och av könsnormativa studie-, fritidsaktivitets- samt yrkesval. En del av Studieförbundets föräldrastödsmateriel är dessutom särskilt vikt åt värderingar och normer och avhandlar dessa i relation till bland annat heder, skam och sexualitet.

⁴³ Länsstyrelsen i Stockholm (2015), s.44.

Diskussion och framtida prioriteringar

Denna kartläggning visar på en stor bredd inom idéburen sektor och vi kan konstatera att idéburna organisationer idag erbjuder en rad olika typer av föräldrastöd i Uppsala län. En del stödverksamheter faller inom ramen för vad som skulle kallas universellt föräldrastöd, däribland BOiU:s informationsinsatser och Svenska kyrkans öppna förskolor. Andra faller under kategorierna selektiv och indikerat föräldrastöd såsom exempelvis FMN:s individuella råd- och stödsamtal, BOiU:s stödtelefon samt Attentions och Kvinnobyråns stöd-, terapi och hjälpsamtal.⁴⁴

Idéburna organisationer fyller en viktig roll genom att ägna sig åt aktiviteter som inte kommuner eller landsting prioriterar, eller ens kan åta sig, exempelvis att erbjuda mer okonventionella sammanhang för föräldrastöd eller ta föräldrars parti i kontakt med myndigheter. I intervjusamtal har det även framkommit att organisationer idag bedriver verksamheter som i allra högsta grad är en form av föräldrastöd i enlighet med begreppets vida definition, utan att organisationen i första hand identifierat dem som det. Detta indikerar att idéburen sektor troligen erbjuder föräldrastöd i större utsträckning än vad som kommuniceras.

Kartläggning synliggör att det förutsättningslösa, kravlösa och stundtals informella mötet mellan föräldrar verkar vara en av den idéburna sektorns största bidrag vad gäller föräldrastöd. Dessa mötesplatser ger föräldrar möjlighet att utbyta erfarenheter, stärka sina sociala nätverk och motverkar att de isolerar sig med sina problem och funderingar i relation till sitt föräldraskap. Ett delmål i den nationella strategin för ett utvecklat föräldrastöd är just att skapa hälsofrämjande arenor och mötesplatser för föräldrar.

Kvalitetssäkring kan vara ett problem vad gäller idéburen sektor som utförare. Att värna om evidensbaserade metoder och uppföljningar är ett sätt att eftersträva detta. Vissa av de undersökta idéburna organisationernas verksamheter baseras i allra högsta grad på väl förarbetade och utprovade metodmateriel⁴⁵, och de flesta tycks följas upp kontinuerligt på ett eller annat vis.

Vad gäller vilka åldersgrupper på barn och unga som de undersökta organisationerna möter så står de klart att de allra flesta riktar sig till föräldrar till yngre barn. Endast Attention och FMN har föräldrastödjande verksamhet specifikt riktad till föräldrar med barn i övre tonåren.

Samverkan mellan idéburen sektor och kommuner/landsting

Samverkan idéburen sektor och kommuner/landsting emellan kan vara ett sätt att både komplettera och berika varandra. Offentlig verksamhet kan få upp ögonen för föräldrar som behöver vård och stöd och lära sig av den idéburna sektorns metoder och angreppssätt (och vice versa). Ett exempel på detta är att myndigheter ibland inte tycks ha möjlighet att ta hand om både missbrukare och anhöriga/föräldrar till missbrukare, enligt Föräldraföreningen mot narkotikas erfarenheter. Ett annat är det Cecilia Slotte från Kvinnobyrån vittnar om, att hon upplever att många kvinnor som söker sig till deras verksamhet inte känner sig hemma i den parnorm de anser präglar MVC och BVC. Detta är två fall där idéburen sektor tycks kunna komplettera och berika det stöd offentlig sektor erbjuder föräldrar.

⁴⁴ Se Folkhälsomyndigheten (2014) s.14 för mer om olika former av föräldrastöd.

⁴⁵ Exempelvis Studieförbundet och Röda korsets vars metodmateriel genomgått en omfattande utprövning. Cirkelledarna på Studieförbundet som jobbar efter materialet har också deltagit i en särskild utbildning i detsamma och i ledarskap. FMN är ett tredje exempel med sitt användande av samtalsmetoden CRAFT som rekommenderas av Socialstyrelsen som insats för anhöriga till missbrukare.

I detta finns även en potential att identifiera dubbelarbete och skapa samarbetsytor för effektivisering. Att dela arenor, bredda mångfalden samt satsa på variation och tillgänglighet gör det med största sannolikhet lättare att nå fler föräldrar. Intressant i detta sammanhang är exempelvis att både Röda korset och Studieförbundet upplevde att utrikesfödda föräldrar rekryterats till dem via myndigheter, något som den tidigare diskuterade utvärderingen av Länsstyrelsen i Stockholms län påpekade som mindre troligt. Detta visar på att det finns ömsesidiga vinster av samverkan mellan idéburen och offentlig sektor.

Det finns idag en formaliserad samverkansöverenskommelse mellan Uppsala kommun och idéburen sektor. Alla föreningar i kommunen är välkomna att skriva under en så kallad "lokal överenskommelse med föreningslivet" (LÖK) och vid dagens datum har knappt 80 stycken gjort så. Den förening som ansluter sig till överenskommelsen förbinder sig att ställa sig bakom de principer och åtaganden som är fastslagna och inom sammanslutningen finns en dialoggrupp. Tanken är att LÖK ska vara ett stöd till idéburen sektor och värna om den enskilde Uppsalabons behov.

En lokalt formaliserad överenskommelse som särskilt berör föräldrastöd är det tioåriga samverkansavtal som finns mellan Knivsta pastorat och Landstinget i Uppsala län, Knivsta kommun och Fröhusets familjecentral i Knivsta kommun.

Paketering och kommunikation

Frågor om paketering och hur verksamheter kommuniceras har återkommit flertalet gånger i kartläggningen, både utifrån hur organisationerna själv kommunicerar sina verksamheter och myndigheter väljer att rekommendera och framställa organisationernas verksamheter. Folkhälsomyndigheten skriver följande i den vägledande skriften "Föräldrar spelar roll" rörande kommunikation av föräldrastödsverksamhet:

Försöker man nå alla, når man ingen. Det är kanske att överdriva, men faktum är att generellt utformad information i första hand når dem som är välutbildade och redan välinformerade. För att nå fram till olika grupper av föräldrar – exempelvis småbarnsföräldrar, föräldrar av utländsk härkomst och föräldrar till tonåringar – behöver kommunikationen anpassas så att den möter just dessa föräldrars behov, erfarenheter och värderingar. Ju mer man vet om målgruppen, desto mer träffsäker och effektiv blir kommunikationen. Därför är det viktigt att lägga tid på att definiera och samla in information om den eller de föräldragrupper informationen ska nå.⁴⁶

Organisationerna i kartläggningen når en stor bredd av föräldrar. Fem av åtta organisationer når dessutom särskilt utpekade föräldragrupper, såsom föräldrar till barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och missbruk samt utrikesfödda föräldrar. Här sker en riktad rekrytering. Ingen rekryterar aktivt pappor, dock når flera av organisationerna relativt många pappor.

En annan aspekt som lyftes av Kvinnobyråån är att de upplever att de inte har kontroll över hur mödrahälsovården informerar om organisationen och den verksamhet de erbjuder. Detta kan tolkas som en fråga om vikten av tillit mellan aktörerna. Tillit är viktigt för att samverkan och rekrytering ska fungera och att verksamheterna i förlängningen kan komplettera varandra.

⁴⁶ Folkhälsomyndigheten (2014), s.46.

Särskilda prioriteringar för framtida arbete

I linje med Länsstyrelsens föräldrastödsuppdrag identifierar denna kartläggning följande prioriteringar för framtida arbete:

- Länsstyrelsen ska synliggöra en mångfald av aktörer som utför föräldrastödjande verksamhet.
- Länsstyrelsen ska bidra till ökad samverkan mellan kommuner/landsting och idéburen sektor.
- Länsstyrelsen ska öka kunskapen om och bidra till utvecklandet av genusmedvetna arenor för föräldrastöd.
- Länsstyrelsen ska bidra till att föräldrastödjande aktörer utvecklar sitt arbete med målgruppen utrikesfödda föräldrar.

Referenser

Folkhälsomyndigheten (2013). *Föräldrastöd – är det värt pengarna? Hälsoekonomiska analyser av föräldrastödsprogram.*

Folkhälsomyndigheten (2014). *Föräldrar spelar roll.*

Länsstyrelsen i Jönköpings län (2014). *Barnrättsperspektivet i regional och lokal samhällsstyrning – Förslag på en regional stödstruktur för barnets rättigheter.*

Länsstyrelsen i Stockholms län (2015). *Att vara förälder i Sverige! Utvärdering av två föräldrastödsprogram.*

Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2015). *Föräldrastöd & Tonåringar – Rapport till Länsstyrelserna.*

Länsstyrelsen i Örebro län (2015). *Länsstyrelserna stödjer och samordnar föräldrastödsarbetet.*

Socialdepartementet (2007). *En förnyad folkhälsopolitik.*

Socialstyrelsen (2014). *Effekter av föräldrastöd – Redovisning av en nationell utvärdering på uppdrag av Socialstyrelsen.*

Statens offentliga utredningar (2008). *Föräldrastöd - en vinst för alla – Nationell strategi för samhällets stöd och hjälp till föräldrar i deras föräldraskap. Betänkande av Föräldrastödsutredningen. SOU 2008:131.*

Regeringskansliet (2010). *Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige.*

Regeringskansliet (2013). *Nationell strategi för ett utvecklat föräldrastöd - En vinst för alla.*

Bilagor

Bilaga 1. Intervjuguide

1. Hur involverar ni föräldrar i er verksamhet idag?
2. Hur många föräldrar når ni?
3. Hur får föräldrar information om er verksamhet?
4. Vilken föräldramålgrupp har ni?
5. När ni både mammor och pappor i er verksamhet? Hur ser könsfördelning ut bland involverade föräldrar?
 - a. Ev. följdfråga: Vidtar ni åtgärder för att nå fler pappor?
6. Vilka åldersgrupper på barn/ungdomar möter ni?
7. Hur arbetar ni med stöd till föräldrar?
8. Har ni utvärderat eller följt upp er föräldrastödjande verksamhets resultat?
9. Har din verksamhet för närvarande eller har haft något samarbete med kommun/er län eller Landstinget i Uppsala län kring föräldrastödsarbete?

Länsstyrelsen vill med denna kartläggning skapa bättre kännedom om idéburen sektors arbete med stöd till föräldrar i länet och samtidigt verka för en ökad samverkan så alla föräldrar får det stöd de behöver.

Idéburen sektor definieras i kartläggningen som organisationer utanför offentlig sektor och näringsliv, som har någon form av oegennyttig idédrivet uppdrag och inte är vinstdrivande.

Några slutsatser som Länsstyrelsen drar av kartläggningen är att idéburen sektor erbjuder en stor bredd av insatser. Det förutsättningslösa, kravlösa och informella mötet verkar vara idéburen sektors största bidrag. Liksom inom offentlig sektor riktar sig en stor del av arbetet till föräldrar med yngre barn, men undantag finns i Attention och Föräldraföreningen mot narkotika. Ett resultat som överraskade är att det är stor andel pappor som deltar i verksamheterna.

MEDDELANDESERIEN 2016

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

POSTADRESS 751 86 Uppsala GATUADRESS Bäverns gränd 17
TEL 010-22 33 000 (vxl) FAX 010-22 33 010
E-POST uppsala@lansstyrelsen.se WEBBPLATS www.lansstyrelsen.se/uppsala